Studnicka-Gizbert, Maria

Rola "Wychowania Fizycznego i Sportu" w naukach o kulturze fizycznej

Rocznik Historii Prasy Polskiej 4/2(8), 171-196

2001

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MUZEUM HISTORII POLSKI

T. IV (2001) Z. 2(8)
ISSN 1509-1074

ROCZNIK
HISTORII PRASY POLSKIEJ

Role of *Wychowanie Fizyczne i Sport* in the Studies of Physical Culture

Rola „Wychowania Fizycznego i Sportu" w naukach o kulturze fizycznej

Akademia Wychowania Fizycznego
Biblioteka Główna
al. Jana Pawła II 78
PL 31-571 Kraków

Maria STUDNICKA-GIZBERT

KEY WORDS

physical culture, physical education, sport, scientific studies, publications, *Wychowanie Fizyczne i Sport* periodical,

SŁOWA KLUCZOWE

kultura fizyczna, wychowanie fizyczne, sport, badania naukowe, publikacje, czasopismo „Wychowanie Fizyczne i Sport"

ABSTRACT

In 1957, at the Institute for the Study of Physical Culture (INKF) a new scientific journal devoted to physical education was started, *Wychowanie fizyczne i sport*. For 44 years it reported results of scientific studies of various social groups involved in the issue of physical culture. The quarterly is currently financed by the Academy of Physical Education (AWF) in Warsaw and published by Wydawnictwo Naukowe PWN. The journal is edited at the Committee for the Study of Physical Culture at the Polish Academy of Sciences, which means that it is graded higher in the KBN ranking.

ABSTRAKT

W 1957 roku w Instytucie Naukowym Kultury Fizycznej powstało nowe czasopismo na poziomie naukowym z zakresu kultury fizycznej — „Wychowanie Fizyczne i Sport". Przez 44 lata zamieszczano na jego łamach wyniki badań naukowych różnych środowisk związanych z kulturą fizyczną. Obecnie kwartalnik finansowany jest przez Akademię Wychowania Fizycznego w Warszawie, a wydawany przez Wydawnictwo Naukowe PWN. Jest organem Komitetu Nauk o Kulturze Fizycznej PAN, co w punktacji KBN podnosi jego rangę.

Streszczenie

Po II wojnie światowej, wraz z powstaniem samodzielnego szkolnictwa akademickiego w zakresie kultury fizycznej, nowe nauki kf zaczynają nabierać własnego kształtu. W środowisku związanym z kulturą fizyczną brak było jednak periodyków na poziomie naukowym, w których można było publikować wyniki badań. W 1957 roku w Instytucie Naukowym Kultury Fizycznej, z inicjatywy prof. Włodzimierza Missiuro powstało nowe czasopismo, wypełniające tę lukę — „Wychowanie Fizyczne i Sport". Periodyk ten, jako organ INKF, ukierunkowany został na upowszechnienie badań związanych z szeroko rozumianymi badaniami naukowymi w zakresie wychowania fizycznego, sportu, rehabilitacji oraz rekreacji i turystyki. Od początku wokół czasopisma skupiło się grono specjalistów z zakresu kultury fizycznej. W zapowiedzi do pierwszego tomu z 1957 roku, redakcja przedstawiła założenia programowe czasopisma, które w ciągu następnych lat nie traciły na swej aktualności, ale poszerzane i modyfikowane funkcjonowały przez 44 lata. Periodyk służy do dzisiaj potrzebom nauki o wychowaniu fizycznym i sporcie poprzez publikowanie wyników badań początkowo pracowni i zakładów Instytutu Naukowego Kultury Fizycznej, a później wyższych szkół wychowania fizycznego, uniwersytetów, akademii medycznych, wyższych szkół pedagogicznych, instytutów i placówek naukowych reprezentujących kierunki badawcze, zorientowane na problemy wychowania fizycznego i sportu. Wśród podstawowych problemów, które na stałe weszły do programu „Wychowania Fizycznego i Sportu" wymienić należy następujące:

— morfologiczne i funkcjonalne cechy rozwoju osobniczego z uwzględnieniem wpływów środowiska i czynników celowych działań stymulujących rozwój,
— wychowanie fizyczne, sport i rekreacja dzieci i młodzieży, programy, metody, efekty wychowawcze, nauczyciel wychowania fizycznego,
— sport wyczynowy, podstawy treningu i aspekty społeczne,
— profilaktyczna i stymulująca funkcja ćwiczeń ruchowych oraz rekreacja ruchowa ludności pracującej,
— rehabilitacyjna funkcja ćwiczeń ruchowych po uszkodzeniach urazowych lub schorzeniach układu nerwowego,
— historyczny rozwój wychowania fizycznego i sportu na tle warunkujących go czynników społeczno-kulturalnych i ekonomicznych,
— polska spuścizna w dziedzinie wychowania fizycznego, sportu i rekreacji z uwzględnieniem teoretycznych i praktycznych osiągnięć instytucji i osób.

Wśród artykułów publikowanych w kwartalniku najwięcej prac poświęcono problematyce badawczej w dziedzinie wychowania fizycznego i sportu w powiązaniu z praktyką. Coraz bardziej widoczne jest uświadomienie roli, jaką może i powinna odegrać kultura fizyczna w polityce zdrowotnej i społeczno-wychowawczej. Realna możliwość podniesienia witalności i zdrowia społeczeństwa, a przede wszystkim powiększenie jej zdolności przystosowawczej do każdej sytuacji życiowej, ma dzisiaj, a w dobie napięcia nerwowego i niepewności jutra, szczególne znaczenie. W obliczu wszystkich dobrodziejstw cywilizacyjnych i udogodnień bytowych oraz zastępowania wysiłku fizycznego i nawet niektórych czynności umysłowych przez maszynę, może się wydawać, że staje się coraz mniej aktualna dla człowieka ery atomowej potrzeba troszczenia się o siłę i wytrzymałość mięśni, zwiększania odporności na zmęczenie i zahartowanie na niesprzyjające warunki środowiskowe. W rzeczywistości jednak odciążenie wysiłku fizycznego we współczesnych formach działalności człowieka odbywa się coraz bardziej kosztem intensyfikacji wysiłku umysłowego, obciążenia narządów zmysłów i wzrostu napięcia nerwowego, powiększanego przez wzrastające współzawodnictwo, zaostrzającą się walkę o byt i szkodliwe wpływy nienaturalnych warunków wielkomiejskiego życia. Wszystko to, łącznie z zaniedbywaniem organicznej potrzeby ruchu lub też wynaturzenia motoryki przez jednostajność rozdrobnionych roboczych operacji w produkcji wielkoseryjnej, z automatyzacją pracy, z niedostatecznym lub nieracjonalnym wypoczynkiem, ułatwia rozwój chronicznego znużenia, zaburzeń neuorowegetatywnych i narastanie uszkodzeń zdrowia, tworzących zespół tzw. chorób cywilizacyjnych (choroba nad-

ciśnieniowa, choroba wieńcowa, choroby metaboliczne). Stanowią one specyfikę obecnej epoki przemysłowej. Jest zrozumiałe, jak wielka rola odpornościowa i zapobiegawcza przypada w tych warunkach czynnikom kultury fizycznej, będących zaprzeczeniem jednostronnej kultury technicznej. Położenie szczególnego akcentu na znaczenie zadań rozwojowo-zdrowotnych i profilaktycznych kultury fizycznej jest niezbędne w czasie przemian demograficznych, wzrastającej urbanizacji i intensyfikacji wysiłku produkcyjnego na każdym odcinku życia społecznego. Obecnie kwartalnik finansowany jest przez Akademię Wychowania Fizycznego w Warszawie, a wydawany przez Wydawnictwo Naukowe PWN. Jest organem Komitetu Nauk o Kulturze Fizycznej PAN, co w punktacji Komitetu Badań Naukowych podnosi jego rangę. W każdym roku wydawane są 4 numery, każdy o objętości ok. 12 arkuszy i nakładzie — wyłącznie w prenumeracie — ok. 1500–1700 egzemplarzy każdy. Od 1996 roku wydania kolejnych numerów kwartalnika są dofinansowywane przez Komitet Badań Naukowych. Na zakończenie przedstawiono zagrożenia dla tradycyjnej formy czasopism, jakie niesie ze sobą dążenie do globalizacji informacji.

W Rankingu Polskich Czasopism Naukowych Zespołu Medycznego Komitetu Badań Naukowych zatwierdzonego w dniu 10.12.1999. Spis wg punktacji, czasopismo „Wychowanie Fizyczne i Sport" otrzymało 2 punkty KBN.

„Kultura fizyczna stanowi zespół biologicznych, społecznych i organizacyjnych oddziaływań i poczynań ukierunkowanych na wykorzystanie różnych form ruchowej aktywności człowieka dla uzyskania określonych efektów w działalności zawodowej (optymalizacji różnych czynności produkcyjnych), w uzyskaniu wyników sportowych, dla usprawnienia ruchowego, a także dla uzyskiwania określonych reakcji życiowych organizmu w procesie odnowy biologicznych sił i twórczych zdolności człowieka"[1]. Dziedzina, nosząca nazwę „nauki o kulturze fizycznej", wyodrębniła się z przyrodoznawstwa i wiedzy humanistycznej, stymulowana przyśpieszonym w XX wieku rozwojem obszarów praktyki społecznej, jak: szkolne wychowanie fizyczne, sport, ruch rekreacyjno-turystyczny, powszechna służba wojskowa i rehabilitacja zdrowotna[2].

W służbie tak rozumianej kultury fizycznej, nauki kultury fizycznej stanowią samodzielną dyscyplinę naukową mającą:

a) własny obszar badań ludzkiej aktywności ruchowej (motoryczność człowieka, antropomotoryka), przejawiającej się w różnych aspektach życia codziennego, w działalności zawodowej, rekreacyjnej, leczniczej, itp.,

b) własne i adoptowane z innych dziedzin techniki i metody badawcze,

c) zorganizowany system naukowych badań w postaci zespołów uczelnianych i pozauczelnianych, związanych bezpośrednio z kulturą fizyczną, wspomagany własnymi wydawnictwami naukowymi[3].

Istotną rolę w kształtowaniu procesu badawczego, w tworzeniu własnego oblicza kultury fizycznej, stanowią jej naukowe periodyki, upowszechniające wyniki badań, stanowiące dla ich twórców formę przekazu oraz towarzyszące przez dziesięciolecia rozwojowi kultury fizycznej.

---

[1] Z. Drozdowski, *Biologiczne wartości kultury fizycznej. II Kongres Naukowy Kultury Fizycznej. Materiały i dokumenty*, Warszawa 1987, s. 90–98.

[2] *Stan nauk o kulturze fizycznej*, „Wychowanie Fizyczne i Sport" 1995, nr 1, s. 3–15.

[3] Z. Drozdowski, *Wybrane zagadnienia metodologii badań naukowych w zakresie nauk kultury fizycznej*, Poznań 1987.

Z początkiem lat pięćdziesiątych XX wieku, wraz z powstaniem samodzielnego szkolnictwa akademickiego w zakresie kultury fizycznej, nauki tej dziedziny zaczęły nabierać własnego kształtu. Środowisko związane z kulturą fizyczną dysponowało wówczas tylko jednym czasopismem — „Kulturą Fizyczną", która w bardzo ograniczonym zakresie mogła spełniać zadania przypisywane naukowemu czasopismu. Pojawił się wówczas pomysł wydawania periodyku ukierunkowanego głównie na upowszechnianie prac związanych z szeroko rozumianymi badaniami naukowymi w zakresie wychowania fizycznego, sportu, rehabilitacji oraz rekreacji i turystyki.

W 1957 roku powstało nowe czasopismo „Wychowanie Fizyczne i Sport", związane z działającym wówczas samodzielnym Instytutem Naukowym Kultury Fizycznej, lecz otwarte dla coraz liczniejszego grona badaczy zagadnień związanych z kulturą fizyczną.

Skupienie wokół pisma zespołu specjalistów w dziedzinie szeroko pojmowanej kultury fizycznej, jej aspektów humanistycznych i biologicznych, było myślą przewodnią powołania tego czasopisma jako organu Instytutu Naukowego Kultury Fizycznej w Warszawie. Ta idea została jasno sformułowana w pierwszym zeszycie pisma. INKF kończył wówczas pionierskie lata swej działalności, a obszerny tom prezentował dorobek pierwszych studiów wykonanych w Instytucie, m. in. materiały z sesji Rady Naukowej INKF z roku 1955, poświęconej 150. rocznicy ukazania się dzieła Jędrzeja Śniadeckiego *O fizycznym wychowaniu dzieci* (1805).

Komitet redakcyjny pierwszego rocznika czasopisma „Wychowanie Fizyczne i Sport" stanowili: prof. dr Włodzimierz Missiuro — założyciel i redaktor naczelny pisma w latach 1957–1967, prof. Zygmunt Gilewicz, prof. Ryszard Wroczyński, doc. Otto Fiński — członkowie i prof. Maciej Demel, który jako sekretarz wydawnictwa przygotował pierwszy tom do druku. W 1958 roku sekretarzem redakcji została Jadwiga Sadowska, a członkiem Komitetu Halina Milicerowa, od 1962 roku sekretarzem redakcji był Kajetan Hądzelek[4].

Dzieło twórców pisma kontynuowały kolejne zespoły redakcyjne, którymi kierowali wybitni badacze zagadnień kultury fizycznej na stanowiskach redaktorów naczelnych:

---

[4] R. Wroczyński, *U progu trzeciego dziesięciolecia*, „Wychowanie Fizyczne i Sport" 1977, nr 1, s. 3.

1. prof. Włodzimierz Missiuro (1957–1967),
2. prof. Ryszard Wroczyński (1967–1983),
3. doc. dr Kajetan Hądzelek (1984–1999),
4. prof. Henryk Sozański (od roku 2000).

Zastępca redaktora naczelnego: doc. dr Kajetan Hądzelek (od roku 2000).

W skład Komitetu Redakcyjnego (od 1957 roku) wchodzili:

1. prof. Maciej Demel (1957–1958),
2. prof. Zygmunt Gilewicz (1957–1960),
3. doc. Otto Fiński (1957–1962),
4. dr Jadwiga Sadowska (1958–1976),
5. prof. Ryszard Wroczyński (1957–1983),
6. prof. Halina Milicerowa (1958–1983),
7. prof. Stanisław Bober (1961–1967),
8. doc. dr Kajetan Hądzelek (1963–1999),
9. dr Andrzej Ziemilski (1963–1964),
10. dr Aleksander Gutowski (1967–1968),
11. prof. Marcin Kacprzak (1967–1968),
12. prof. Tadeusz Ulatowski (1968–1975),
13. płk. doc. dr Zbigniew Jethon (1968–1983),
14. prof. Zygmunt Kuraś (1976–1996)[5],
15. doc. Franciszek Szczotka (1979–1983),
16. dr Franciszek J. Lis (1982–1983),
17. dr Sławomir Wilk (1984–1990),
18. prof. Ireneusz Malarecki (1984–1985),
19. dr Barbara Krawczyk (1984–1999),
20. prof. Ryszard Przewęda (1984–1999),
21. prof. Lech Markiewicz (1985–1999),
22. mgr Lidia Kalinowska-Zabokrzecka (od 1991),
23. dr Elżbieta Skierska (1997–1999),
24. prof. Ryszard Żukowski (od 1997),
25. Ryszard Cieśliński (od 2000)[6],
26. Andrzej Dąbrowski (od 2000),

[5] W niektórych numerach czasopisma podawane jest nazwisko Zygmunt Karaś.

[6] Brak informacji nt. tytułów naukowych Ryszarda Cieślińskiego, Andrzeja Dąbrowskiego, Jerzego Grossmana, Anny Kuder.

27. Jerzy Grossman (od 2000),
28. Anna Kuder (od 2000).

Funkcję Sekretarza Komitetu Redakcyjnego pełnili:

1. prof. Maciej Demel (1957–1958),
2. dr Jadwiga Sadowska (1958–1962),
3. doc. dr Kajetan Hądzelek (1963–1983),
4. dr Sławomir Wilk (1984–1990),
5. mgr Lidia Kalinowska-Zabokrzecka (1991–1999),
6. mgr Grażyna Lutosławska (od 2000).

W 1985 roku powołano Radę Redakcyjną złożoną najczęściej z członków Komitetu Nauk o Kulturze Fizycznej Polskiej Akademii Nauk. Przewodniczył jej prof. Stanisław Kozłowski (1985–1986) i prof. Ryszard Wroczyński (1986–1987), a od 1992 roku przewodniczącym Rady został prof. Zbigniew Drozdowski[7]. Zamieszczona poniżej tabela szczegółowo ilustruje ilość egzemplarzy wydawanych rocznie oraz objętość i cenę roczników „Wychowania Fizycznego i Sportu" w okresie pierwszych 34 lat[8].

Od numeru 2/1990 zaprzestano podawania wysokości nakładu kwartalnika. Cena ostatniego wydanego numeru (4/2000) wynosi 15 zł.

Obecnie kwartalnik finansowany jest przez Akademię Wychowania Fizycznego w Warszawie (od 1996 roku wydania kolejnych numerów kwartalnika są dofinansowywane przez Komitet Badań Naukowych). Kwartalnik wydawany jest przez Wydawnictwo Naukowe PWN. Jest organem Komitetu Nauk o Kulturze Fizycznej PAN, co w punktacji Komitetu Badań Naukowych podnosi jego rangę. W każdym roku wydawane są 4 numery, każdy o objętości ok. 12 arkuszy i nakładzie — wyłącznie w prenumeracie — ok. 1500–1700 egzemplarzy każdy. Od początku do 1990 roku czasopismo drukowane było na papierze kl. V, obecnie na papierze offsetowym kl. III, w kolorze czarno-białym, w półtwardej okładce koloru pomarańczowego, w formacie 24 cm.

Od 1957 roku pismo nieprzerwanie służy potrzebom nauk o kulturze fizycznej i rozwojowi praktyki wychowania fizycznego, sportu i rekreacji. Na ten niewątpliwy sukces złożył się wkład ponad 1300 autorów z naukowych środowisk związanych z kulturą fizyczną oraz wysiłek redakcji i wydawców — byłego Instytutu Naukowego Kultury

[7] K. Hądzelek, *U progu piątego dziesięciolecia*, „Wychowanie Fizyczne i Sport" 1997, nr 1–2, s. 3–6.

[8] Dane zawarte w tabeli są wynikiem obliczeń własnych.

Tabela 1

Ilość egzemplarzy, objętość oraz cena poszczególnych roczników „Wychowania Fizycznego i Sportu"

Rok	Ilość egzemplarzy rocznie	Objętość (s.) rocznie	Cena (zł)
1957	2127	304	40,-
1958	3150	650	80,-
1959	3070	696	80,-
1960	7120	555	80,-
1961	10940	566	80,-
1962	5940	443	65,-
1963	5763	505	80,-
1964	5690	522	80,-
1965	6400	546	80,-
1966	6130	546	80,-
1967	6940	561	80,-
1968	8950	753	100,-
1969	7320	701	80,-
1970	7240	568	80,-
1971	7637	658	80,-
1972	7910	601	80,-
1973	8220	632	80,-
1974	8060	616	80,-
1975	9610	490	80,-
1976	9900	426	80,-
1977	10620	491	80,-
1978	10400	518	80,-
1979	10660	536	80,-
1980	10400	510	80,-
1981	9480	416	80,-
1982	5650	358	175,-
1983	7590	512	280,-
1984	5790	373	280,-
1985	7740	558	360,-
1986	7870	584	400,-
1987	7880	611	400,-
1988	7720	627	400,-
1989	7280	642	600,-
1990 nr 1	2020	124	300,-

Fizycznej, Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie i Wydawnictwa Naukowego PWN[9].

W ciągu lat pracy redakcja dążyła do poszerzenia zasięgu czasopisma, zamieszczając systematycznie od 1970 roku w jednym zeszycie każdego rocznika suplementy w języku angielskim, zawierające przekłady wybranych prac i materiałów publikowanych na łamach pisma, np. „Physical Education and Sport" („Wychowanie Fizyczne i Sport" 1970, nr 4 + suppl. nr 1), „The Role of Youth in the Propagation of Sport" („Wychowanie Fizyczne i Sport" 1974, nr 1).

Kwartalnik „Wychowanie Fizyczne i Sport" zamieszcza oryginalne prace z dziedziny kultury fizycznej, w tym przede wszystkim prace naukowe i przeglądowe, artykuły dyskusyjne, omówienia literatury krajowej i zagranicznej oraz recenzje, biogramy do *Słownika wychowania fizycznego i sportu*, a także informacje o ruchu naukowym (konferencje, zjazdy).

Prace publikowane w czasopiśmie zawierają na początku tekstu obok tytułu pracy, nazwiska autorów wraz z podaniem miejsca pracy, streszczenie i słowa kluczowe w języku polskim. Tekst pracy podzielony jest na:

— wstęp, z jasno i krótko określonym celem badań,
— materiał i metody (w tym także informacje dotyczące stosowanych metod statystycznych),
— wyniki,
— dyskusję wraz z wnioskami końcowymi.

Na końcu tekstu pracy zamieszczone jest wykorzystane piśmiennictwo w układzie alfabetycznym oraz tytuł, streszczenie i słowa kluczowe w języku angielskim (poprzednio również streszczenie w języku rosyjskim).

W każdym numerze znajdują się stałe rubryki: *Rozprawy. Artykuły*, *Przegląd wydawnictw*, *Słownik biograficzny wychowania fizycznego i sportu*, *Z życia nauki*, *Regulamin ogłaszania prac w kwartalniku „Wychowanie Fizyczne i Sport"*, *Warunki prenumeraty*.

W niektórych numerach, oprócz wymienionych powyżej, spis treści zawiera dodatkowo rubryki: *Od Redakcji*, *Kongresy. Zjazdy*, *Seminaria naukowe*, *In Memoriam*, *Roczny spis treści w języku polskim i angielskim* (poprzednio także w języku rosyjskim).

---

[9] Z. Ważny, *Działalność Komitetu Nauk o Kulturze Fizycznej PAN 1958–1998*, „Wychowanie Fizyczne i Sport" 1999, nr 4, s. 103–108.

W dziale: *Kongresy. Zjazdy* zamieszczane są sprawozdania z konferencji, zjazdów i seminariów naukowych, krajowych i zagranicznych. W czasopiśmie ukazują się także regularnie informacje o działalności poszczególnych komisji Komitetu Nauk o Kulturze Fizycznej PAN, jego aktualnym składzie osobowym i programie badań naukowych.

Raz na kilka lat zamieszcza się *Spis autorów kwartalnika „Wychowanie Fizyczne i Sport"*. Ostatni, najpełniejszy, wykaz autorów za lata 1957–1997, w układzie alfabetycznym, z podaniem miejsca pracy autora znajduje się w numerze 4/1997 na s. 177–195.

W t. 10: 1966 zamieszczono *Spis treści dziesięciu tomów 1957–1966*.

Do t. 15: 1971 dołączono *Bibliografię zawartości 15 tomów 1957–1971*.

Inicjatywą szczególnie cenną jest publikowanie od 1967 roku w każdym numerze kwartalnika haseł *Słownika biograficznego wychowania fizycznego i sportu. Słownik* zawiera biografie osób zasłużonych dla rozwoju kultury fizycznej w Polsce: teoretyków i twórców nowych kierunków wychowania fizycznego i sportu, inicjatorów, kierowników instytucji, organizacji, towarzystw wychowania fizycznego i sportu, lekarzy-higienistów, wybitnych nauczycieli wychowania fizycznego i trenerów, działaczy ruchu sportowego oraz najwybitniejszych zawodników wszystkich dyscyplin sportowych.

Prace nad *Słownikiem* zmierzają w dwóch kierunkach: sporządzenia centralnej kartoteki haseł osobowych oraz opracowania poszczególnych biografii. Złożą się one w przyszłości na samoistne wydawnictwo — *Słownik biograficzny wychowania fizycznego i sportu*.

Co pewien czas zamieszczano w czasopiśmie *Indeks haseł opublikowanych w Słowniku biograficznym wychowania fizycznego i sportu*, np.: 1971, nr 4, s. 175–176; 1972, nr 4, s. 187–188; 1973, nr 4, s. 163–165; 1974, nr 4, s. 182–185; 1982, nr 3–4, s. 134–138; 1987, nr 1, s. 149–153; 1993, nr 4, s. 240–244.

Autorami biogramów są pracownicy naukowi znani w środowisku nauk o kulturze fizycznej, jak: Czesław Borejsza, Maciej Demel, Stefan Garczyński, Jerzy Gaj, Kajetan Hądzelek, Aleksander Orchowski, Ryszard Przewęda, Anna Ryfowa, Jadwiga Sadowska, Alicja Skład, Henryk Smarzyński, Stanisław Stachura i in.

Należy w tym miejscu podkreślić ogromny wkład w pracę nad *Słownikiem*, wyrażający się znaczną ilością opracowanych biogramów, znanego historyka kultury fizycznej, pracownika naukowego Akademii

Wychowania Fizycznego w Krakowie, prof. Kazimierza Toporowicza, który niestrudzenie od wielu lat pracuje nad tym dziełem.

O prężności czasopisma na przestrzeni pierwszych 15 lat świadczy kilka cyfr. W końcu roku 1971 opublikowana została *Bibliografia zawartości 15 tomów*, obejmująca lata 1957–1971. *Bibliografia* zawiera wykaz prac oryginalnych autorów polskich i zagranicznych, doniesienia i streszczenia prac, recenzje wydawnictw zwartych i artykułów z różnych czasopism, sprawozdania z konferencji, zjazdów, sympozjów i sesji naukowych, bibliografie oraz biografie. Układ *Bibliografii* oparty jest na systemie Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiętnej (UKD) zatwierdzonej przez Międzynarodową Federację Dokumentacji (Fédération Internationale de Documentation — FID). Opisy bibliograficzne sporządzono na podstawie samego dokumentu czyli normy Polskiego Komitetu Normalizacyjnego PN-56/N-01156. *Bibliografia* zawiera 799 opisów bibliograficznych, ułożonych alfabetycznie w obrębie poszczególnych działów UKD, indeks osobowy, autorski i przedmiotowy.

Indeks osobowy obejmuje 115 nazwisk osób zasłużonych dla rozwoju kultury fizycznej (*Słownik biograficzny wf i sportu*) jak i autorów prac recenzowanych. Indeks autorski zawiera 522 nazwiska autorów i współautorów prac oryginalnych, doniesień i streszczeń prac, recenzji i sprawozdań. Indeks przedmiotowy zawiera słowne sformułowania przedmiotu pozycji bibliograficznych jak i dodatkowe określenia uzupełniające temat, które pozwolą Czytelnikowi na wyszukanie w obszernym materiale interesującego zagadnienia. Spis treści znajduje się na końcu bibliografii[10].

Własne obliczenia (na podstawie *Bibliografii*) pozwalają utworzyć listę rangową z zakresu problematyki poruszanej w artykułach publikowanych w „Wychowaniu Fizycznym i Sporcie" w pierwszych piętnastu latach ukazywania się czasopisma. Na czele tej listy znajduje się 15 następujących zagadnień:

1. dyscypliny sportowe — 122[11],
2. kongresy, konferencje, sympozja — 60,
3. nauki biologiczne — 39,
4. rehabilitacja lecznicza — 39,

---

[10] K. Fińska, *Bibliografia zawartości 15 tomów 1957–1971*, „Wychowanie Fizyczne i Sport" 1971, nr 3, dodatek, s. 1–71.

[11] Cyfry oznaczają ilość pozycji bibliograficznych.

5. fizjologia pracy, wysiłek fizyczny — 38,
6. wychowanie fizyczne w szkołach — 37,
7. rozwój fizyczny — 35,
8. motoryczność — 30,
9. ocena z wychowania fizycznego — 28,
10. historia kultury fizycznej — 27,
11. recenzje książek z zakresu kultury fizycznej — 24,
12. opieka zdrowotna nad studentami — 19,
13. wydolność fizyczna — 16,
14. funkcje motoryczne — 16,
15. instytucje kultury fizycznej — 16.

Pozostałe zagadnienia są bardzo rozproszone tematycznie, jak: zdrowie, higiena, medycyna zapobiegawcza, medycyna sportowa, mięśnie, adaptacja organizmu, socjologia kultury fizycznej, rekreacja, czas wolny, sport dla wszystkich, wydolność fizyczna, trening sportowy i in.

Dane zawarte w zeszycie zamykającym dwudziestolecie pisma (1976, nr 4) wskazują na wzrost opublikowanych prac do 1020, a autorów do liczby ponad 700. Na szczególne podkreślenie zasługuje stały i nieprzerwany wzrost prenumeraty w tym okresie. Oto podstawowe dane za lata 1966–1977: w roku 1966 — 1500 egzemplarzy, 1971 — 1900, 1976 — 2500[12]. Wyrazem zainteresowania pismem obcych środowisk był stały wzrost prenumeraty zagranicznej, zamykającej się liczbą ponad 150 egzemplarzy.

Na łamach „Wychowania Fizycznego i Sportu", w ciągu 44 lat jego istnienia, swoje artykuły publikowali przedstawiciele 232 instytucji z terenu całej Polski oraz zagraniczni autorzy referatów wygłoszonych podczas konferencji, kongresów i zjazdów, zamieszczanych w omawianym kwartalniku[13].

Najwięcej autorów wywodzi się z akademii wychowania fizycznego (wcześniej wyższych szkół wychowania fizycznego), Instytutu Naukowego Kultury Fizycznej w Warszawie, zakładów Polskiej Akademii Nauk oraz akademii medycznych, a wśród nich najwięcej publikacji pochodzi z Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie, co ilustruje zamieszczona poniżej tabela 2[14].

---

[12] R. Wroczyński, *U progu trzeciego...*, s. 3–4.
[13] Obliczenia własne.
[14] Obliczenia własne. Cyfry zamieszczone w tabeli oznaczają ilość artykułów.

Tabela 2

Geografia przynależności autorów do uczelni[15]

Lp.	Instytucja	Ilość opublikowanych artykułów
1.	Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie	324
2.	Instytut Naukowy Kultury Fizycznej w Warszawie	106
3.	Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie	86
4.	Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu	75
5.	Akademia Wychowania Fizycznego w Katowicach	67
6.	Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu	55
7.	Instytut Wychowania Fizycznego poznańskiej AWF w Gorzowie Wielkopolskim	48
8.	Instytut Sportu	46
9.	Akademia Wychowania Fizycznego w Gdańsku	39
10.	Wojskowa Akademia Medyczna w Łodzi	38
11.	Akademia Medyczna w Warszawie	28
12.	Zakład Antropologii PAN we Wrocławiu	20
13.	Instytut Wychowania Fizycznego i Sportu warszawskiej AWF w Białej Podlaskiej	23
14.	Akademia Medyczna w Poznaniu	22
15.	Akademia Medyczna we Wrocławiu	20
16.	Akademia Medyczna w Łodzi	18
17.	Wojskowy Instytut Medycyny Lotniczej w Warszawie	18
18.	Uniwersytet Śląski w Katowicach	17
19.	Wojskowy Instytut Higieny i Epidemiologii w Warszawie	13
20.	Instytut Żywności i Żywienia w Warszawie	13

Pozostałe instytucje wymieniono kolejno według ilości publikowanych artykułów.

1. Instytuty:

Instytut Matki i Dziecka w Warszawie,
Instytut Pedagogiki w Warszawie,
Instytut Wychowania Fizycznego i Sportu w Łodzi,
Instytut Balneoklimatyczny w Poznaniu,

[15] Dane zamieszczone w tabeli dotyczą okresu wydawania „Wychowania Fizycznego i Sportu" w latach 1957–2000. W tabeli podano ostatnio używane nazwy instytucji.

Instytut Lotnictwa w Warszawie,
Instytut Hematologii w Warszawie,
Instytut Medycyny Morskiej i Tropikalnej w Gdyni,
Instytut Planowania Architektonicznego w Warszawie,
Instytut Medycyny Pracy i Higieny Wsi w Lublinie,
Instytut Gruźlicy w Warszawie.

2. Akademie Medyczne:

Akademia Medyczna w Krakowie,
Akademia Medyczna w Gdańsku,
Akademia Medyczna w Białymstoku,
Wojskowa Akademia Medyczna w Łodzi.

3. Uniwersytety:

Uniwersytet Warszawski w Warszawie,
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu,
Uniwersytet Szczeciński,
Uniwersytet Łódzki,
Uniwersytet Gdański.

4. Wyższe szkoły pedagogiczne:

Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Olsztynie,
Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Szczecinie,
Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie,
Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Kielcach,
Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Częstochowie,
Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Bydgoszczy,
Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze.

5. Placówki Polskiej Akademii Nauk:

Zakład Ekologii Człowieka PAN w Warszawie,
Instytut Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN we Wrocławiu,
Centrum Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej PAN w Warszawie,
Instytut Filozofii i Socjologii PAN.

6. Szpitale:

Szpital Chirurgii Urazowej w Warszawie,
Szpital Kliniczny we Wrocławiu,
Szpital Miejski w Chorzowie,
Szpital Praski w Warszawie,
Szpital im. Pirogowa w Łodzi,

Szpital Wojewódzki w Opolu,
Szpital Miejski w Poznaniu,
Szpital Wojskowy w Poznaniu,
Szpital Wojskowy we Wrocławiu,
Miejski Szpital Ginekologiczno-Położniczy w Warszawie,
Specjalistyczny Zespół Matki i Dziecka w Krakowie,
Centralny Szpital Górniczy w Katowicach-Chojnicach.

7. Sanatoria:

Sanatorium Rehabilitacyjne dla Dzieci w Gdańsku,
Sanatorium Rehabilitacyjno-Ortopedyczne w Zagórzu k. Warszawy,
Sanatorium Neuro-Psychiatrii Dziecięcej w Zagórzu,
Sanatorium Usprawniania Leczniczego Dzieci w Gdańsku,
Ośrodek Rehabilitacji w Konstancinie,
Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Kalekich w Busku Zdroju,
Ośrodek Naukowo-Badawczy Kliniki Ortopedycznej w Lądku Zdroju,
Państwowe Sanatorium Neuropsychologii Dziecięcej w Nowym Czarnowie,
Państwowe Sanatorium Rehabilitacyjne H. Sawickiej w Otwocku,
Centrum Rehabilitacji Leczniczej w Konstancinie.

8. Ośrodki:

Stołeczny Ośrodek Sportowy,
Ośrodek Kształcenia Nauczycieli w Zamościu,
Okręgowy Ośrodek Metodyczny w Lublinie,
Okręgowy Ośrodek Metodyczny w Katowicach,
Okręgowy Ośrodek Metodyczny w Zielonej Górze,
Ośrodek Metodyczno-Konsultacyjny Ćwiczeń Rekreacyjnych w Zakładzie Pracy w Szczecinie,
Ośrodek Kształcenia Kadr Pedagogicznych Szkolnictwa Rolniczego w Brwinowie k. Warszawy,
Centrum Metodyczne Kształcenia Podyplomowego w Warszawie,
Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Raciborzu,
Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie.

9. Poradnie ogólne i sportowo-lekarskie:

Główna Przychodnia Sportowo-Lekarska w Warszawie,
Wojewódzka Przychodnia Rehabilitacyjna w Krakowie,
Wojewódzka Poradnia Sportowo-Lekarska we Wrocławiu,
Wojewódzka Poradnia Sportowo-Lekarska w Krakowie,

Wojewódzka Poradnia Sportowo-Lekarska w Łodzi,
Wojewódzka Poradnia Sportowo-Lekarska w Poznaniu,
Wojewódzka Poradnia Konsultacyjna Wad Postawy w Gorzowie Wielkopolskim,
Pracownia PLL „Lot" w Warszawie,
Wojskowa Przychodnia Sportowo-Lekarska w Poznaniu,
Międzyszkolna Poradnia w Gdańsku,
Międzyszkolna Poradnia w Warszawie,
Stołeczna Przychodnia Przemysłowa w Warszawie,
Przychodnia Medycyny Przemysłowej w Krakowie.

10. Inne:

Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie,
Muzeum Sportu i Turystyki w Łodzi,
Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej w Warszawie,
Ministerstwo Oświaty i Wychowania w Warszawie,
Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego w Warszawie,
Ministerstwo Obrony Narodowej w Warszawie,
Szkolny Związek Sportowy w Warszawie,
Centrum Metodyczne w Warszawie,
Państwowy Zakład Higieny w Warszawie,
Polska Federacja Sportu,
Międzynarodowa Rada Sportu i Wychowania Fizycznego,
Resortowe Centrum Metodyczno-Szkoleniowe Kultury Fizycznej i Sportu w Warszawie.

Na łamach „Wychowania Fizycznego i Sportu" publikowano wyniki badań, prowadzonych w zakładach i pracowniach wyższych szkół wychowania fizycznego oraz innych wyżej wymienionych ośrodków zainteresowanych problematyką kultury fizycznej, rehabilitacji, profilaktyki zdrowotnej i zagadnieniami związanymi ze sportem. Świadczy to o szerokim, ogólnopolskim zasięgu czytelniczym czasopisma. Rangę czasopismu nadawały znaczące w naukach o kulturze fizycznej nazwiska jak: Maciej Demel, Maciej Skład, Kajetan Hądzelek, Krzysztof Zuchora z Instytutu Naukowego Kultury Fizycznej Warszawie; Zbigniew Krawczyk, Zofia Żukowska, Stefan Pilicz z Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie; Zbigniew Drozdowski, Eugeniusz Wachowski, Ryszard Strzelczyk z Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu; Piotr Godlewski, Anna Jaskólska, Artur Jaskólski, Bernard Woltmann, Zenon Ważny z Instytutu Wychowania Fizycznego poznańskiej AWF; Leonard Szymański z Akademii Wychowania Fizycznego we

Wrocławiu; Joachim Raczek, Jan Ślężyński z Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach; Stanisław Panek, Anna Pawlak, Adam Klimek, Ewa Mędrela-Kuder, Jerzy Cempla z Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie; Grażyna Lutosławska, Elżbieta Hübner-Woźniak z Instytutu Sportu.

O wzrastającym zainteresowaniu wychowaniem fizycznym w świecie świadczyły ustalenia ministrów wychowania fizycznego i sportu na konferencji zwołanej przez UNESCO w Paryżu w kwietniu 1976 roku dotyczące upowszechnienia wychowania fizycznego i sportu, jak i uchwała XIX Konferencji Generalnej UNESCO w Nairobi w listopadzie 1976 roku o powołaniu w ramach UNESCO międzynarodowego ośrodka (instytutu) badań i studiów nad problemami wychowania fizycznego i sportu młodzieży, jako czynnikami niezbędnej adaptacji biologicznej i społecznej młodej generacji do warunków życia w rozwiniętej cywilizacji technicznej[16].

Powstaniu pisma w 1957 roku towarzyszyły dyskusje wokół jego modelu, zawartości, szaty graficznej. Instytut Naukowy Kultury Fizycznej powstał w 1953 roku jako ośrodek studiów interdyscyplinarnych nad problematyką wychowania fizycznego i sportu. Zdecydowano, że taki charakter winien posiadać organ Instytutu prezentujący dorobek zakładów i pracowni o różnym profilu, biologicznym i społecznym. Założenie to na trwałe ukształtowało oblicze pisma. Wyraża integralne ujęcie problematyki ruchu w różnych fazach życia człowieka od wczesnego dzieciństwa po wiek poprodukcyjny, zarówno form spontanicznych, jak zorganizowanych, łącznie ze sportem kwalifikowanym — jako zjawiskiem uwarunkowanym różnymi potrzebami rozwoju człowieka, jego indywidualnego i społecznego życia, wreszcie jako czynnikiem wychowawczym, kształtującym określone cechy motoryki i psychofizycznej osobowości człowieka. Takie szerokie ujmowanie problematyki ruchu nie mogło pominąć również aspektów historycznych, zwłaszcza polskiej sukcesji w dziedzinie teorii i praktyki wychowania fizycznego i sportu. W zapowiedzi do pierwszego tomu z 1957 roku *Od Redakcji* pisano wówczas:

> Publikowane tu będą wyniki badań, prowadzonych zarówno w zakładach i pracowniach Instytutu Naukowego Kultury Fizycznej, wyższych szkół wychowania fizycznego, jak również innych ośrodków zainteresowanych problematyką kultury fizycznej. Tą drogą wydawnictwo nasze pragnie

[16] R. Wroczyński, *U progu trzeciego...*, s. 5.

pobudzić do twórczych dyskusji nieodzownych dla postępu badań w każdej dyscyplinie naukowej, nie wyłączając dziedziny teorii wychowania fizycznego i sportu jako wiedzy o racjonalnym kierowaniu procesami fizycznego rozwoju i kształtowaniu wartości moralnych człowieka. Służąc potrzebom nauki o wychowaniu fizycznym i sporcie spełnić też pragniemy bardziej utylitarną funkcję społeczną. Oświetlenie bowiem centralnych społecznych i biologicznych problemów wychowania fizycznego i sportu ze stanowiska fizjologii, nauk lekarskich, psychologii i pedagogiki, odsłonięcie postępowych tradycji w tej dziedzinie, udostępnienie na drodze publikacji wyników badań szerokim zespołom nauczycieli, trenerów, lekarzy oraz działaczy i organizatorów tej dziedziny życia — powinny przyczynić się do nowych osiągnięć i jeszcze bardziej żywego rozwoju racjonalnych form praktyki wychowania fizycznego i sportu w Polsce.[17]

W roku 1967 kwartalnik „Wychowanie Fizyczne i Sport" rozpoczął drugie dziesięciolecie swego istnienia. Redaktor naczelny, prof. Włodzimierz Missiuro w artykule wstępnym *Po dziesięciu latach*[18] dokonał analizy zadań pisma i jego dziesięcioletniej zawartości na tle ogólniejszych czynników rozwoju społecznego i ekonomicznego. Rozpoczął się wówczas okres gwałtownego przyspieszenia rozwoju, ze wszystkimi skutkami dla warunków życia, pracy człowieka i jego środowiska. Na tym tle rysowała się szczególna ranga problematyki kultury fizycznej. Niektóre sformułowania tego programowego artykułu, stanowiącego jedną z ostatnich prac Profesora, zasługują na przypomnienie, ze względu na swą aktualność.

Zespół czynników kultury fizycznej wraz z wykorzystaniem dobroczynnych oddziaływań środowiska przyrodniczego jest jedynym skutecznym środkiem ochrony człowieka przed abiologicznymi wpływami technizacji życia i alienacji go od natury.

Położenie szczególnego akcentu na znaczenie zadań rozwojowo-zdrowotnych i profilaktycznych kultury fizycznej w szerokim zasięgu polityki populacyjnej nie wymaga uzasadnienia w obliczu znamiennych przemian demograficznych, wzrastającej urbanizacji i intensyfikacji wysiłku produkcyjnego na każdym odcinku życia gospodarczego. Są to zagadnienia rzutujące na sprawę przeżywalności i zachowania potencjału biologicznego współczesnych społeczeństw.[19]

[17] *Od Redakcji*, „Wychowanie Fizyczne i Sport" 1957, nr 1, s. 6.

[18] W Missiuro, *Po dziesięciu latach*, „Wychowanie Fizyczne i Sport" 1967, z. 1, s. 3–7.

[19] Tamże.

Profil redakcyjny czasopisma wykrystalizował się w pełni już w pierwszym dziesięcioleciu, a wśród podstawowych problemów, które na stałe weszły do programu pisma należy wymienić następujące:
— morfologiczne i funkcjonalne cechy rozwoju osobniczego z uwzględnieniem wpływów środowiska i czynników celowych działań stymulujących rozwój,
— wychowanie fizyczne, sport i rekreacja dzieci i młodzieży, programy, metody, efekty wychowawcze, nauczyciel wychowania fizycznego,
— sport wyczynowy, podstawy treningu i aspekty społeczne,
— profilaktyczna i stymulująca funkcja ćwiczeń ruchowych oraz rekreacja ruchowa ludności pracującej,
— rehabilitacyjna funkcja ćwiczeń ruchowych po uszkodzeniach urazowych lub schorzeniach układu nerwowego,
— historyczny rozwój wychowania fizycznego i sportu na tle warunkujących go czynników społeczno-kulturalnych i ekonomicznych,
— polska spuścizna w dziedzinie wychowania fizycznego, sportu i rekreacji z uwzględnieniem osiągnięć teoretycznych i praktycznych instytucji i osób[20].

W drugie dziesięciolecie pismo weszło z ugruntowanymi założeniami programowymi i z określonym prestiżem w środowiskach fachowych. Dzięki tym osiągnięciom, rozwoju „Wychowania Fizycznego i Sportu" nie zahamowała niespodziewana śmierć jego założyciela i redaktora naczelnego prof. dr. Włodzimierza Missiuro w 1967 roku, ani włączenie Instytutu Naukowego Kultury Fizycznej do Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie, ani równoczesna likwidacja Komitetu Kultury Fizycznej PAN. Komitet Redakcyjny kontynuował założenia i cele czasopisma, pozyskując do współpracy nowych autorów i nowe zespoły odbiorców, a nowy wydawca pisma — Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie — stworzyła niezbędne warunki dalszego działania, przyczyniając się do kształtowania kadr kultury fizycznej oraz tworząc współczesny obraz nauk kultury fizycznej[21].

Lata 1977–1981 to okres ciągłego rozwoju pisma, co wyraża się we wzrastającej liczbie współpracowników, wśród których obok znanych reprezentantów nauk o kulturze fizycznej pojawiają się nazwiska

[20] Tamże.

[21] Z. Drozdowski, *O miejscu i roli „Wychowania Fizycznego i Sportu" w naukach kultury fizycznej — refleksji kilka*, „Wychowanie Fizyczne i Sport" 1997, nr 1–2, s. 373–374.

nowe. Publikacjom młodej kadry, zarówno indywidualnym jak i zbiorowym, czasopismo otwiera szeroko swe łamy, widząc w tym najlepszy fundament trwałego rozwoju reprezentowanych nauk kultury fizycznej. Na okres tego pięciolecia przypada też wzrost nakładu pisma i liczby stałych prenumeratorów, zarówno indywidualnych jak i abonentów zbiorowych (instytucje).

„Wychowanie Fizyczne i Sport" obok zadań podstawowych — popularyzacji osiągnięć badawczych i prezentacji aktualnego stanu badań w dziedzinie kultury fizycznej uczestniczyło i odnotowywało na swych łamach istotne wydarzenia w krajowym i międzynarodowym ruchu wychowania fizycznego i sportu, zwłaszcza fakty i zjawiska o szerszym znaczeniu i bezpośredniej użyteczności dla podnoszenia kultury fizycznej społeczeństwa. Wyrażało się to w czynnym uczestnictwie, a nieraz inicjatywie konferencji i sympozjów naukowych, spajających dziedzinę teorii i praktyki wychowania fizycznego i sportu, jak: Kongres Naukowy Kultury Fizycznej i Sportu w Poznaniu 21–24 listopada 1979 i 1986 roku, Sejmik Kultury Fizycznej w Warszawie w dniach 26–28 czerwca 1981 roku, ustanowienie problemu węzłowego pn. „Optymalizacja systemu kultury fizycznej jako podstawy kształtowania zdrowia i sprawności fizycznej", a przede wszystkim reaktywowanie Komitetu Nauk o Kulturze Fizycznej PAN w 1984 roku, co niewątpliwie wywarło doniosły wpływ na rozwój teorii i praktyki kultury fizycznej w Polsce i nie pozostało bez znaczenia dla zadań i funkcji „Wychowania Fizycznego i Sportu"[22].

Dorobek i kierunki rozwoju nauk o kulturze fizycznej były wielokrotnie przedmiotem ocen i podsumowań. Znalazło to również wyraz na łamach omawianego kwartalnika, w pracach przygotowanych przez zespoły autorów, w publikacjach: Włodzimierza Missiuro, Ryszarda Wroczyńskiego, Macieja Demela i ich współpracowników.

W ciągu całego okresu działalności redakcja pisma starała się konsekwentnie realizować założenia programowe sformułowane u progu działalności. Pomimo upływu czasu nie utraciły one i obecnie na swej aktualności, przeciwnie, pogłębia się świadomość funkcji wychowania fizycznego i sportu w życiu oraz potrzeby angażowania nauki w tworzeniu podstaw i racjonalnych form upowszechniania kultury fizycznej w społeczeństwie. Z biegiem lat założenia te ciągle poszerza-

[22] *U progu czwartego dziesięciolecia*, „Wychowanie Fizyczne i Sport" 1987, nr 1, s. 3–4.

no, co wynikało ze wzrastającej roli kultury fizycznej w życiu współczesnego człowieka i z coraz większego jej znaczenia w rozwoju badań naukowych.

Wśród artykułów publikowanych w kwartalniku najwięcej prac poświęcono problematyce badawczej w dziedzinie wychowania fizycznego i sportu w powiązaniu z praktyką. Coraz bardziej widoczne jest uświadomienie roli, jaką może i powinna odegrać kultura fizyczna w polityce zdrowotnej i społeczno-wychowawczej. Realna możliwość podniesienia witalności i zdrowia społeczeństwa, a przede wszystkim powiększenie jej zdolności przystosowawczej do każdej sytuacji życiowej, ma dzisiaj, w dobie napięcia nerwowego i niepewności jutra, szczególne znaczenie.

W obliczu wszystkich dobrodziejstw cywilizacyjnych i udogodnień bytowych oraz zastępowania wysiłku fizycznego i nawet niektórych czynności umysłowych przez maszynę, może się wydawać, że staje się coraz mniej aktualna dla człowieka ery atomowej potrzeba troszczenia się o siłę i wytrzymałość mięśni, zwiększania odporności na zmęczenie i zahartowanie na niesprzyjające warunki środowiskowe.

W rzeczywistości jednak odciążenie wysiłku fizycznego we współczesnych formach działalności człowieka odbywa się coraz bardziej kosztem intensyfikacji wysiłku umysłowego, obciążenia narządów zmysłów i wzrostu napięcia nerwowego, powiększanego przez wzrastające współzawodnictwo, zaostrzającą się walkę o byt i szkodliwe wpływy nienaturalnych warunków wielkomiejskiego życia. Wszystko to, łącznie z zaniedbywaniem organicznej potrzeby ruchu lub też wynaturzenia motoryki przez jednostajność rozdrobnionych roboczych operacji w produkcji wielkoseryjnej, z automatyzacją pracy, z niedostatecznym lub nieracjonalnym wypoczynkiem, ułatwia rozwój chronicznego znużenia, zaburzeń neurowegetatywnych i narastanie uszkodzeń zdrowia, tworzących zespół tzw. chorób cywilizacyjnych (choroba nadciśnieniowa, choroba wieńcowa, choroby metaboliczne). Stanowią one specyfikę obecnej epoki przemysłowej. Jest zrozumiałe, jak wielka rola odpornościowa i zapobiegawcza przypada w tych warunkach czynnikom kultury fizycznej, będących zaprzeczeniem jednostronnej kultury technicznej.

Położenie szczególnego akcentu na znaczenie zadań rozwojowo-zdrowotnych i profilaktycznych kultury fizycznej jest niezbędne w czasie przemian demograficznych, wzrastającej urbanizacji i intensyfikacji wysiłku produkcyjnego na każdym odcinku życia gospodarczego.

Zagadnienia te, jako kompleks tematów wiodących, przewijają się przez większość podejmowanych badań eksperymentalnych, których wyniki regularnie zamieszczano w „Wychowaniu Fizycznym i Sporcie". Są to studia morfologicznych i funkcjonalnych cech rozwoju osobniczego i wydolności fizycznej w zależności od społeczno-ekonomicznych i kulturowych czynników środowiskowych. Czynniki te analizowane są z punktu widzenia rozwojowego i zdrowotno-profilaktycznego wpływu, obowiązującego obecnie i wciąż doskonalonego w eksperymencie programu wychowania fizycznego i sportu w szkolnictwie.

Uwaga badaczy skupiona jest również na zagadnieniu prawidłowego rozwoju somatycznego i psychicznego oraz podnoszeniu zdolności przystosowawczej rosnącej generacji, a także naukowych poszukiwań nowych metod rehabilitacji ruchowej i psychicznej wrodzonych i nabytych wad postawy i deformacji autonomicznych i funkcjonalnych układu nerwowo-mięśniowego. Dziedzina rehabilitacji funkcji narządów ruchu po uszkodzeniach urazowych lub schorzeniach układu nerwowego (jak np. Heinego-Medina), pomimo że jest zasadniczo w zakresie opieki lekarskiej, pozostaje wspólnym przedmiotem współpracy lekarza z wychowawcą fizycznym.

Do innej grupy tematycznej należą artykuły poświęcone profilaktycznej i kondycyjnej funkcji ćwiczeń gimnastycznych i rekreacyjnego sportu wśród pracujących dorosłych.

Autorzy opracowań podkreślają również niebagatelną rolę dobroczynnego wpływu rekreacyjnego sportu i turystyki oraz różnych form wypoczynku w czasie wolnym od pracy zawodowej i nauki szkolnej młodzieży.

Obok tej tematyki podstawowej istnieje również problematyka sportu wyczynowego. Sport wysoko kwalifikowany, związany z potrzebą przerzucania zawodników drogą lotniczą do odległych od siebie punktów globu ziemskiego, wyłonił poważny i ciekawy kompleks zagadnień natury fizjologicznej i psychologicznej, który coraz częściej nazywa się ekologią sportu. Dotyczy to głównie badań zjawisk aklimatyzacji i wpływu związanego z wysokością niedoboru tlenowego na usprawnianie treningowe i wydolność wysiłkową człowieka podczas igrzysk olimpijskich. Zagadnienie to przyciąga do współpracy wielu najwybitniejszych przedstawicieli fizjologii, medycyny i psychologii sportu. W Polsce przeprowadzono badania nad morfofunkcjonalnymi i psychologicznymi czynnikami adaptacji zawodników do treningu i warunków współzawodnictwa w rozrzedzonej atmosferze górskiej.

Na marginesie tych głównych kierunków studiów podstawowych, dużo miejsca w dorobku naukowym minionego okresu zajmują prace poświęcone unowocześnieniu i przystosowaniu programów wychowania fizycznego w szkole do wytycznych reformy szkolnej, poszukiwania efektywnych metod oceny sprawności fizycznej młodzieży i dorosłych, prace w zakresie metodycznych podstaw techniki i taktyki sportowej lub też obiektywnej oceny obciążenia treningowego w różnych sportach.

Prace polskie znalazły oddźwięk i przychylną ocenę przy referowaniu ich na licznych kongresach i sympozjach międzynarodowych oraz cytowane są w piśmiennictwie światowym. Wniosły one niewątpliwy wkład do nauki światowej.

Informacja o polskich naukowo-twórczych osiągnięciach w zakresie kultury fizycznej dociera do świata nauki za pomocą wydawnictw periodycznych, osobistych kontaktów przy okazji zjazdów i wymiany prac indywidualnych. W „Wychowaniu Fizycznym i Sporcie" informacja ograniczona jest do krótkich streszczeń drukowanych prac w jednym lub dwóch językach, co jest niewystarczające. Dlatego proponuje się uaktywnienie informacji o działalności badawczej polskich kadr naukowych w zakresie kultury fizycznej przez ogłaszanie oryginalnych prac eksperymentalnych w jednym z przyjętych języków w naukowej współpracy międzynarodowej.

Uchwałą Komitetu Nauk o Kulturze Fizycznej PAN z 1996 roku w sprawie dalszego patronatu nad czasopismami „Wychowanie Fizyczne i Sport" i „Antropomotoryka" stwierdzono, że „Komitet przyjął do akceptującej wiadomości ocenę obu czasopism, przygotowaną przez Komisję Wydawniczą oraz podziela końcowe poglądy zawarte w dokonanych ocenach, że „Wychowanie Fizyczne i Sport":

— dobrze służąc naukom o kulturze fizycznej, przyczynia się do integracji naukowego środowiska,
— ma swój znaczący wkład w promowaniu nauk o kulturze fizycznej oraz w budowaniu teoretycznych podstaw tej sfery działania,
— poziom publikowanych prac jest godzien wsparcia autorytetem Komitetu Nauk o Kulturze Fizycznej PAN,
— jako organ Komitetu powinno nadal ukazywać się pod jego auspicjami, uzewnętrzniając ten fakt odpowiednim wpisem na karcie tytułowej[23].

[23] *Uchwała Komitetu Nauk o Kulturze Fizycznej PAN w sprawie dalszego patronatu nad czasopismami „Wychowanie Fizyczne i Sport" i „Antropomotoryka"*, „Wychowanie Fizyczne i Sport" 1996, nr 3, s. 131.

Z okazji 40-lecia „Wychowania Fizycznego i Sportu" redakcja poświęciła jego historii specjalnie wydany numer 1–2 w 1997 roku, w którym przedstawiono rolę, jaką pełni ten periodyk w zakresie nauk o kulturze fizycznej.

Przełamywanie tendencji wąskospecjalistycznych nadało periodykowi od początku wyraźny kierunek, a jednocześnie zadecydowało o ciągle poszerzającym się kręgu współpracowników i ukształtowało szerokie możliwości współpracy z wieloma zakładami na uniwersytetach, akademiach medycznych, w wyższych szkołach pedagogicznych i uczelniach technicznych, instytutach i placówkach naukowych, reprezentujących kierunki badawcze, zorientowane na problemy wychowania fizycznego i sportu oraz wciąż poszerzającymi się kręgami czytelników.

Realizując założone zadania, czasopismo na przestrzeni 44-letniej działalności borykało się z wieloma trudnościami. Do najtrudniejszych należały: śmierć założyciela pisma i jego redaktora naczelnego prof. Włodzimierza Missiuro (1967), członków Redakcji: prof. Zygmunta Gilewicza, doc. Otto Fińskiego, prof. Stanisława Bobera, prof. Marcina Kacprzaka, doc. Jadwigi Sadowskiej. Innej natury kryzys stworzyła likwidacja w 1971 roku Instytutu Naukowego Kultury Fizycznej, w którego środowisku naukowym zrodziła się inicjatywa i koncepcja wydawnictwa. Przejęcie wydawnictwa wraz z całą spuścizną Instytutu Naukowego Kultury Fizycznej przez Akademię Wychowania Fizycznego w Warszawie zapewniło pismu dalszą egzystencję i rozwój[24].

W ponad 40-letniej historii kwartalnika pojawiły się konkurencyjne wydawnictwa naukowe. Już z początkiem lat sześćdziesiątych w uczelniach wychowania fizycznego zaczęły ukazywać się ich własne periodyki, przejmujące publikacje naukowego dorobku własnych pracowników. Zaczęły także wychodzić specjalistyczne czasopisma naukowe, w tym także obcojęzyczne, związane z różnymi aspektami nauk kultury fizycznej. „Wychowanie Fizyczne i Sport" nadal jednak utrzymuje swoją centralną pozycję w naukach kultury fizycznej, jako ich główny teoretyczny periodyk, wysoko ceniony w naukowych środowiskach, w tym także poza obszarem kultury fizycznej.

Zagrożenia obecne we współczesnej polskiej nauce nie są obce także pismu „Wychowanie Fizyczne i Sport". Są nimi:

---

[24] R. Wroczyński, *Jubileusz 25-lecia „Wychowania Fizycznego i Sportu"*, „Wychowanie Fizyczne i Sport" 1982, nr 1, s. I–II.

— rosnący koszt druku, przy obecnych dotacjach, może spowodować zagrożenia bytu każdego czasopisma, a już szczególnie naukowego, któremu trudno znajdować „ogłoszeniowych" sponsorów,
— rosnąca liczba lokalnych pism naukowych, szukających autorów często drogą obniżenia stawianych wymogów, może odciągnąć niektórych, szczególnie tych zainteresowanych szybszą publikacją wyników własnych badań, np. drogą różnego rodzaju preprintów,
— otwarcie możliwości publikowania w zagranicznych periodykach znacząco zmniejsza dopływ prac, zwykle najlepszych, do krajowych czasopism naukowych, a „Wychowanie Fizyczne i Sport" nie stanowi w tym względzie wyjątku,
— otwarcie nowych form przekazu naukowych informacji przez wprowadzenie ich do elektronicznych nośników może w niedalekiej przyszłości w sposób istotny zmienić sieć naukowego czasopiśmiennictwa, w której zostaną najbardziej znaczące i uznane, mające za sobą wsparcie kręgu rodzimych i obcych odbiorców,
— pewnym zagrożeniem może być pojawiająca się w ostatnich latach tendencja przekształcania naukowych czasopism w periodyki obcojęzyczne, co ma ułatwić kontakt z zagranicznym odbiorcą oraz ułatwić eksport polskiej myśli naukowej,
— objęcie w/w tendencją „Wychowania Fizycznego i Sportu" w sposób znaczący zubożyłoby rodzime środowisko naukowe, szczególnie wobec zadań, jakie winien ten periodyk dla niego spełniać.

Nadchodzące lata przyniosą ostrą rywalizację różnych form przekazu, w tym także naukowego. W celu zachowania w tym procesie posiadanego obszaru, w odniesieniu do „Wychowania Fizycznego i Sportu" należałoby zintensyfikować następujące rozwiązania:
— przygotowywanie i publikowanie opracowań oceniających różne obszary kultury fizycznej,
— inspirowanie i publikowanie naukowych dyskusji (naukowej krytyki) w nurtujących środowisko kwestiach,
— pożądany jest szybki przegląd informacji o życiu naukowych środowisk związanych z naukami o kulturze fizycznej — często bardzo ważnych dla dyscypliny wydarzeń (naukowe konferencje, podsumowania grantów, uruchamianie ich), przechodzących często niezauważalnie,
— krytyczny przegląd publikacji z zakresu nauk kultury fizycznej, a już szczególnie z pogranicznych dyscyplin współdziałających, mógłby przyczynić się do upowszechniania ich nie tylko w rodzimym środowisku.

Z perspektywy lat rolę osiągnięć „Wychowania Fizycznego i Sportu" w kształtowaniu nauk kultury fizycznej można sprowadzić do następujących:

1. Publikując prace tematycznie odbiegające od rodzimych naukowych dyscyplin, z których przychodzili do uczelni wychowania fizycznego samodzielni pracownicy nauki, stwarzało możliwość ukazywania własnego teoretycznego obszaru związanego z kulturą fizyczną.

2. Dla wielu młodych badaczy było często jedyną możliwością zaistnienia w naukowym informacyjnym obiegu.

3. Upowszechniało problemy badawcze związane z kulturą fizyczną, w tym także przyczyniając się do tworzenia i rozwoju technik badawczych nauk kultury fizycznej.

4. W miarę rozwoju nauk kultury fizycznej stawało się centralnym periodykiem dla całego środowiska z tą dyscypliną związanego.

5. Publikowanie w tym periodyku nobilitowało młodych badaczy.

6. Licznymi inicjatywami wydawniczymi przyczyniło się do zachowania wielu informacji naukowych o znacznej wartości historycznej.

7. Przenikając do innych dyscyplin naukowych upowszechniało naukową informację o polskich środowiskach, także poza ich kręgiem.

Przez blisko 45 lat „Wychowanie Fizyczne i Sport" miało szczęście znajdować się w rękach ofiarnych redaktorów, a wyrazem uznania dla naukowych wartości omawianego czasopisma stało się objęcie go patronatem Komitetu Nauk o Kulturze Fizycznej Polskiej Akademii Nauk. Obecnie jest najwyżej notowanym periodykiem naukowym poświęconym problemom kultury fizycznej. Również w skali międzynarodowej znajduje swoje szerokie uznanie[25].

W *Rankingu Polskich Czasopism Naukowych Zespołu Medycznego Komitetu Badań Naukowych zatwierdzonego w dniu 10.12.1999. Spis wg punktacji*, czasopismo „Wychowanie Fizyczne i Sport" otrzymało 2 punkty KBN[26]. Wśród czasopism wydawanych w języku polskim z zakresu kultury fizycznej (nie indeksowanych w Current Contents) jest to wysoka punktacja, gdyż większość czasopism polskich o tej tematyce ma tylko 1 lub 0,5 punkta.

---

[25] Z. Drozdowski, *op. cit.*, s. 375.

[26] Ranking Polskich Czasopism Naukowych znajdujących się w kręgu zainteresowań Zespołu Medycznego Komitetu Badań Naukowych zatwierdzonego w dniu 10.12.1999 (wydruk otrzymany drogą służbową).